

Nr 68.

Ankom till riksdagens kansli den 9 juni 1917 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 1 § i lagen om servitut den 14 juni 1907.

Närvarande: herrar Petersson i Lidingö villastad, Gezelius*, Stårner, Alexanderson, greve Spens, Dahl*, von Sydow*, Tisell*, Klefbeck*, Schotte*, Lindqvist i Stockholm*, Pettersson i Bjälbo*, Persson i Norrköping, Gustafsson i Örebro, Karlsson i Fjäl* och Borg.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Uti en inom andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 39, har herr *Molin* i Dombäcksmark hemställt,

»1) att riksdagen för sin del ville besluta följande ändrade lydelse av 1 § i lagen den 14 juni 1907 om servitut:

Lägges å fastighet besvär eller last till förmån för annan fastighet eller ock för gruva såsom angående väg, vattens ledning eller upp-dämning, ledning för överförande av kraft, leverans av elektrisk energi, skogsfång, mulbete, kvarnrättigheter och fri mäld, torv-, ler- eller grustäkt, utsikt eller fönster, må till säkerhet för beståndet av detta servitut meddelas inteckning under de villkor och i den ordning särskilt är stadgat, eller att,

2) därest riksdagen ej ansåge sig kunna bifalla punkt 1 i befinnigt skick, eller för sin del antaga särskild lag, genom vilken de i motionen framförda önskemålen bleve beaktade, riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t redan till nästa års riksdag, med eller utan sammanhang med vattenrättslagstiftningen i övrigt, framlägga lagförslag rörande inteckning för rätt till elektrisk kraft, kvarnrättigheter och fri mäld.»

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 9 saml. 53 häft. (Nr 68.)

*Motionärens
motivering.*

Till stöd för sin ifrågavarande hemställan har motionären anfört följande:

»Enligt köpeavhandling den 28 april 1915 med därtill den 1 juni samma år gjord tillägg försålde Dombäcksmarks byamän till Gideå & Husums Aktiebolag ett dem tillhörigt vattenområde i Gideå älv. Uti köpeavhandlingen förband sig bolaget bland annat att tillförsäkra byamännen rätt för all framtid att utan avgift förmåla den å byamännens hemman producerade säden vid någondera av bolagets kvarnar i Husum eller Gideå, och förband sig bolaget att antingen hålla någondera av dessa kvarnar i gång eller också bekosta förmalning å annan närmaste kvarn. Med bolagets medgivande sökte byamännen in-teckning för bland annat kvarnrättigheternas bestående uti bolaget tillhöriga hemmanen Gideåbacka och Dombäck, men Själevads och Arnes domsagas häradsrätt avlog den 25 november 1915 framställningen, enär rättigheterna i fråga enligt gällande lag icke kunde bli föremål för in-teckning, om kvarnarna ifråga ej vore belägna å Gideåbacka eller Dombäck hemman. Emot detta häradsrättens beslut anförde byamännen besvär hos Svea hovrätt, som i utslag den 25 februari 1916 stadfäste häradsrättens beslut.

Någon fullföljd till högsta domstolen ansågs därefter ej böra göras.

Uti kontrakt den 14 december 1916 försålde Gidböle byamän likaledes till Gideå & Husums aktiebolag ett byamännen tillhörigt vattenområde i Gideå älv, varvid bolaget förband sig att för all framtid utan avgift förmåla den å byamännens hemman producerade säden intill viss maximimängd vid förut omnämnda kvarnar eller också bekosta förmalning å annan närmaste kvarn. Även på flera andra ställen uppe i Norrland ha liknande villkor stipulerats i sammanhang med vattenförsäljningar, så att de här omnämnda exemplen ingalunda äro enstaka i sitt slag.

Då rättigheterna tvivelsutan äro av stort värde för vattenrättssäljarna och utgöra en avsevärd andel i köpeskillingen, hava säljarna genom in-tecknings- och servitutslagarnas brister, så att säga, prisgivits. Helt naturligt är det av stort intresse för säljarna att genom in-teckning för framtiden få rättigheterna säkrade. Som lagarna nu äro, stå säljarna där rättslösa. Att så skall fortvara för all framtid, torde icke kunna förutsättas, sedan riksdagens uppmärksamhet fästs på saken.

Vad här gäller om kvarnrättigheter, gäller i lika och högre grad om de rättigheter till fri elektrisk energi, som säljare numera allmänt förbehålla vid vattenfallsaffärer.

Vid fjolårets riksdag hemställde jag, att riksdagen för sin del ville

besluta sådan ändring uti § 1 i lagen den 14 juni 1907 om servitut, att utfästelser om leverans av elektrisk energi vederbörligen skulle kunna bli föremål för inteckning. Motiveringen till min motion återfinnes i lagutskottets utlåtande nr 16. Lagutskottet avstyrkte motionen. Dock ville utskottet giva uttryck åt sin förhoppning att, därest resultat av vattenrättslagstiftningskommitténs arbete i dess helhet icke kunde redan för 1917 års riksdag framläggas, Kungl. Maj:t dock skulle, om sådant befundes möjligt, till särskild omprövning för riksdagen framlägga lagförslag rörande inteckning för rätt till elektrisk kraft.

Vid ärendets behandling i andra kammaren tillät jag mig efter en längre motivering yrka bifall till min motion, som efter någon debatt dock avslogs.»

I sitt utlåtande över den i motionen omförmälta, av samme motionär vid 1916 års riksdag väckta motionen om viss ändring i 1 § av lagen om servitut den 14 juni 1907 anförde 1916 års lagutskott:

*Frågans
behandling
vid 1916 års
riksdag.*

»I skrivelse den 28 mars 1907 anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t ville låta föranstalta om utredning, på vilket sätt betryggande garantier för kontraktsevenligt åtnjutande av elektrisk energi måtte kunna genom lagstiftning eller eljest beredas avnämare av sådan energi, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning. I motiveringen framhölls, att rätten till leverans av elektrisk kraft enligt gällande svensk rätt otvivelaktigt icke vore av den art, att inteckning därför kunde fastställas i leverantörens fastighet.

Vid 1909 års riksdag hemställdes uti en i andra kammaren väckt motion, att Kungl. Maj:t ville utarbета och förelägga riksdagen förslag till sådan ändring av inteckningsförordningen, att avtal om rätt till elektrisk ström från fastighet med vattenfall skulle kunna in-tecknas i fastigheten, och återopades till stöd härför, att dylik rätt ej kunde hänföras till någon av de rättigheter, för vilkas säkerhet in-teckningsförordningen medgiver fastställande av in-teckning, ehuru jämväl innehavare av dylik rättighet, som i likhet med de flesta av de rättigheter, för vilka in-teckning vore medgiven, innebure ett utnyttjande på visst sätt av fast egendom, borde beredas enahanda tillfälle att genom in-teckning trygga rättighetens bestånd för framtiden. Som emellertid den i motionen avsedda frågan redan vore på Kungl. Maj:ts prövning beroende, hemställde lagutskottet i sitt utlåtande över motionen, att densamma icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd, och blev detta också riksdagens beslut.

Sedan Kungl. Maj:t därefter den 22 juni 1911 uppdragit åt en

kommitté att utarbeta förslag till tryggande av avnämares rätt till kontraktsenligt åtnjutande av elektrisk kraft m. m. samt framlägga förslag i ämnet, har samma kommitté den 16 december 1914 till Kungl. Maj:t överlämnat förslag till lag, innefattande vissa bestämmelser i syfte att trygga rätt till elektrisk kraft. Sagda förslags 9 § innehåller följande stadgande: 'Den, som i skriftlig handling fått åt sig upplåten rätt att från station erhålla elektrisk kraft, äge till säkerhet för rättighetens bestånd erhålla inteckning i den fastighet eller vattenfallsrätt, vartill stationen hör, i den ordning och under de villkor, förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom stadgar i fråga om inteckning till säkerhet för avtal angående nyttjanderätt till fast egendom; dock att inteckning icke må beviljas utan skriftligt medgivande av fastighetens ägare eller vattenfallsrättens innehavare.

År rätten till elektrisk kraft betingad till förmån för viss fastighet eller vattenfallsrätt, må inteckning i den fastighet eller vattenfallsrätt, vartill stationen hör, kunna fastställas i den ordning och under de villkor, som i nyssnämnda förordning föreskrivas rörande inteckning för servitutsavtal.'

I sin motivering anför kommittén bland annat: 'Redan nu kan man hos oss erhålla inteckning för rätt till avkomst av en fastighet såsom att hämta vatten, sten eller grus m. m. Från en rätt av detta slag skiljer sig rätten till elektrisk kraft därigenom, att det för dennas framställande fordras, utöver vad som finnes på fastigheten, även ett större eller mindre mått av mänsklig verksamhet. Härutinnan är den elektriska kraften dock i viss mån likställd med undantagsförmåner, för vilka hos oss inteckning kan meddelas. Sådana förmåner bestå ofta av lantmannaprodukter, och för att framställa dem erfordras i regel mänskligt arbete. Att möjliggöra inteckning i en fastighet till säkerhet för rätt till elektrisk kraft, åtminstone då den framalstras av något, som finnes å fastigheten, torde för den skull icke böra möta någon betänklighet utan fastmer vara en följdriktig utveckling av gällande rättsregler. Finnes å en fastighet anläggning, varigenom till fastigheten hörande vattenkraft förvandlas till elektrisk kraft, synes kommittén möjlighet alltså böra beredas att erhålla inteckning i fastigheten till betryggande av avtal om bekommande av kraft från anläggningen. År avtalet om rätt till elektrisk kraft så avfattat, att kraften är betingad till förmån för viss fastighet, bör inteckning kunna meddelas såsom för servitut.'

På sätt motionären erinrar hava, enligt vad utgången i flera rättsfall giver vid handen, domstolarna icke ansett sig kunna för rätt till leverans av elektrisk kraft meddela inteckning i leverantörens fastighet.

Kommittén har jämväl utgått från att sådan rätt är av annan art än de rättigheter, därför i gällande lag in-teckning är medgiven, samt att för berörda rättighet i följd härav måste skapas en ny in-teckningsrätt, i vissa fall i form av nyttjanderätts-, i andra av servitutsin-teckning.

Förevarande motion synes utskottet vara ett uttryck för den be-rättigade önskan på många håll i landet, att den verkställda utred-ningen måtte inom den närmaste framtiden resultera i framläggandet av förslag till den utav riksdagen begärda lagstiftningen. Enligt vad ut-skottet erfarit är förut omförmälda kommittébetänkande för närvarande remitterat till vederbörande myndigheter för yttrande. Att i detta ärendets läge riksdagen skulle för sin del antaga lagförslag i den rikt-ning, motionären förordat, synes icke utskottet kunna tillrådas. Emel-lertid vill utskottet giva uttryck åt sin förhoppning att, därest resultat av kommitténs lagstiftningsarbete i dess helhet icke kan redan för nästa års riksdag framläggas, Kungl. Maj:t skall, om sådant finnes möjligt, till särskild omprövning för riksdagen framlägga lagförslag rörande in-teckning för rätt till elektrisk kraft.»

På grund härav hemställde lagutskottet, att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan bifölls av båda kamrarna.

I förevarande motion framföres ånyo önskemålet om in-tecknings-skydd åt avtal om leverans för viss fastighets behov av elektrisk kraft. Såsom av ovanstående framgår, har detta önskemål redan länge varit föremål för riksdagens livliga anslutning. Med den utsträckning, vari den elektriska kraften i våra dagar kommer till användning, och med den ytterligare utveckling, som på förevarande område uppenbarligen förestår, är det synnerligen angeläget, att frågan snarast möjligt vinner sin lösning, så att det nuvarande osäkerhetstillståndet upphör.

Att, på sätt motionären i första hand hemställt, riksdagen omedel-bart skall för sin del antaga lag i ämnet, finner väl utskottet icke kunna förordas, särskilt med hänsyn till lagfrågans ovan omförmälda läge. Men då en lagstiftning i hela den omfattning, ovan berörda kom-mittébetänkande av den 16 december 1914 avser, icke läser kunna för-väntas bliva genomförd under närmaste framtiden, och då den förhopp-ning föregående års lagutskott uttalat, att vid sådant förhållande den här ifrågavarande lagstiftningsfrågan måtte bliva utbruten och göras till föremål för särskild proposition redan vid innevarande riksdag, icke gått i uppfyllelse, finner utskottet sig böra hemställa, att riksdagen genom

*Utskottets
yttrande.*

skrivelse till Kungl. Maj:t fäster uppmärksamheten på angelägenheten av snarast möjliga lagreglering på detta område.

I fråga om det genom motionen väckta förslaget om åvägabrindande av inteckningsrätt åt innehavare av kvarnrättigheter och rätt till fri mald, har utskottet icke kunnat vinna den övertygelsen, att dylika förmåner äro av beskaffenhet att lämpligen böra bliva föremål för servitutsrätt.

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande motion måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för riksdagen snarast möjligt framlägga lagförslag rörande inteckning för rätt till elektrisk kraft.

Stockholm den 9 juni 1917.

På lagutskottets vägnar:

ALBERT PETERSSON.